

الگوی تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو - معلمان در نظام تربیت معلم ایران

دکتر مهدی نامداری پژمان^۱ • دکتر سیدمحمد میرکمالی^۲ • دکتر جواد پورکریمی^۳ • دکتر مقصود فراستخواه^۴

چکیده:

هدف این پژوهش، ارائه الگوی تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو-معلمان در نظام تربیت معلم بود. برای این منظور، از روش پژوهش آمیخته اکتشافی متوالی استفاده شد. در بخش کیفی از رویکرد نظریه برخاسته از داده‌ها استفاده شد. با کاربرد روش نمونه‌گیری هدفمند، ۲۸ نفر از افرادی که با هدف پژوهش همخوانی بیشتری داشتند انتخاب شدند و مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با آنان صورت گرفت. با کاربرد شیوه تحلیل مضمون، در بخش اول ۲۰ مؤلفه اصلی تضمین کیفیت استخراج شدند که عبارت بودند از: سیمای معلمی، جذب دانشجو، سیستم تربیت، مدیران، اعضای هیئت علمی، کارکنان، ساختار، فرهنگ سازمانی، نظارت و ارزیابی سیستم، قوانین و مقررات، برنامه رسمی، برنامه غیررسمی، برنامه کارورزی، فرایند مربیگری، فرایند آموزش، فرایند ارزشیابی، تسهیل‌گرهای یادگیری، مربیگری نومعلمی، سنجش پیامدهای یادگیری و حمایت حرفه‌ای نومعلمان. به‌منظور اعتباربخشی به الگوی تضمین کیفیت، از دوروش کمی (پرسشنامه) و کیفی (تشکیل گروه کانونی) بهره گرفته شد و الگو به‌صورت مفروض ارائه شد. در بخش کمی، با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی ۷۴۵ نفر از اعضای هیئت علمی، مدیران عالی و میانی و دانشجویان انتخاب شدند. با توجه به مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها، پرسشنامه‌ای مشتعل بر ۱۵۹ گویه تدوین شد که پایایی آن با اجرای مقدماتی و به‌روش آلفای کرونباخ ۰/۹۴ به‌دست آمد. تحلیل عاملی مرتبه دوم حاکی از آن بود که زیرمؤلفه‌های هر یک از مؤلفه‌ها به‌طور معناداری مؤلفه‌ها را پیش‌بینی می‌کنند و الگوی ارائه‌شده از اعتبار لازم برای هدف پژوهش برخوردار است.

کلیدواژگان: تضمین کیفیت، آماده‌سازی دانشجو-معلمان، تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو-معلمان

تاریخ پذیرش: ۹۹/۶/۲۴

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۲۹

۱. نویسنده مسئول: استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه فرهنگیان، تهران. m.namdari@cfu.ac.ir
۲. استاد بازنشسته گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. mkamali@ut.ac.ir
۳. استادیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. jpkarimi@ut.ac.ir
۴. استاد گروه برنامه‌ریزی آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ایران. m_farasatkah@irpfe.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

دستیابی به معلمان باکیفیت بدون توجه به تربیت معلم باکیفیت امکان پذیر نیست (گیلن و زایشنر^۱، ۲۰۱۸). شواهد تجربی نشان داده است که عدم آمادگی کافی برای تدریس بر بازده یادگیری دانش آموزان، اثربخشی تدریس و نرخ فرسودگی معلم تأثیرگذار است (چانگ و هو^۲، ۲۰۰۹). لذا مؤسسات و دانشگاههای تربیت معلم نیازمند دستیابی به مسیری برای بهبود مستمر اعضای هیئت علمی، طرح و برنامه، رویه‌های مدیریتی و اجرایی و خدمات پشتیبان‌اند (آیداروا و برلینر^۳، ۲۰۱۸).

ماهیت عملکرد نظام تربیت معلم به‌منزله یک سازمان در آماده‌سازی حرفه‌ای معلمان برای فعالیت در حساس‌ترین بخش جامعه، یعنی آموزش و پرورش اهمیت بسیار دارد و لازمه قضاوت درباره ماهیت عملکرد این نظام، تضمین کیفیت^۴ آن است. تضمین کیفیت فرایندی جامع‌نگر، مستمر و جاری در ارزیابی کیفیت نظامهای آموزشی، مؤسسات یا برنامه‌ها (اینگوارسون و راولی^۵، ۲۰۱۷) تعریف شده است که مستلزم برنامه‌ریزی، پایش و ارزیابی است و نمی‌توان آن را پایدار و ثابت در نظر گرفت. تغییرات جهانی و افزایش سطح دانش و اطلاعات جامعه و افزایش سطح انتظارات از معلم به‌مثابه کارگزاری فکور^۶ (شون^۷، ۱۹۸۳؛ راسل^۸، ۲۰۱۳؛ کریستاین^۹، ۲۰۱۵)، تکلیفی برای نظامهای آموزشی با عنوان بازطراحی و بازتعریف الگوی تضمین کیفیت معلم ایجاد کرده است. با وجود این، الگوی تضمین کیفیت تربیت معلم جوانبی نسبتاً ثابت نیز دارد که در طول زمان، کمتر رنگ کهنگی به خود می‌گیرد و مشتمل بر عناصری شامل نحوه پذیرش، توسعه حرفه‌ای در دانشجو- معلمان، ارتباط با مدارس، تعهد مدیریت به کیفیت، تعریف شاخصهای عملکردی، پاسخگویی اجتماعی و نظام ارزشیابی صلاحیتها (دلشاد و اقبال^{۱۰}، ۲۰۱۰) و نیز مشارکت دانشجو- معلمان در برنامه درسی و رضایت دانشگاه (چارچوب کیفیت آموزش استرالیا^{۱۱}، ۲۰۰۷) می‌شود. طی سالهای اخیر، تحقیقات کم و بیش بر آموزش حرفه‌ای معلم مبتنی بر فعالیتهای «اصلی» یا «سطح بالا»ی تدریس متمرکز بوده است (مک‌دونالد، کاظمی و کاوانا^{۱۲}، ۲۰۱۳؛ بال و فورزانی^{۱۳}، ۲۰۰۹). هدف این رویکرد، شناسایی شیوه‌های تدریس و بهره‌گیری از آن برای تبدیل شدن یک

1. Guillen & Zeichner
2. Chong & Ho
3. Aydarova & Berliner
4. Quality assurance
5. Ingvarson & Rowley
6. Reflective practitioner
7. Schön
8. Russell
9. Cristyne
10. Dilshad & Iqbal
11. Australian Quality Training Framework (AQTF)
12. Mcdonald, Kazemi & Kavanagh
13. Ball & Forzani

فرد مبتدی به فردی حرفه‌ای و مسئولیت‌پذیر در کلاس درس است (ویندشیتل، تامپسون، براتن و استروپ^۱، ۲۰۱۲). توسعه روشهای آموزشی در آموزش دانشجو- معلمان مؤثر بوده است و ارتباطی نزدیک با کیفیت آماده‌سازی معلم اصلی دارد (گروسمن^۲ و همکاران، ۲۰۰۹؛ غصینی و اسلیپ^۳، ۲۰۱۱؛ مک‌دونالد و همکاران، ۲۰۱۳). این کار یکی از تلاشهای بیشمار برای بهبود «آموزش مبتنی بر عمل» (فورزانی، ۲۰۱۴) یا آموزش حرفه‌ای است که در فرایند تضمین کیفیت مورد توجه نهادهای نظارتی درونی و بیرونی تربیت معلم دنیا قرار دارد. ضمن آنکه گزینش داوطلبان ورود به حرفه معلمی از نظر شایستگیهای علمی، شخصیتی و اخلاقی و سازوکارهای مربوط به آن به‌عنوان درونداد نظامهای تربیت معلم (انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی^۴، ۲۰۱۳) و نظام ارزشیابی صلاحیتهای حرفه‌ای و نحوه اجرای آن در پایان دوره تربیت معلم (سازمان سنجش آموزش^۵، ۲۰۱۵) نیز به منزله مؤلفه‌های دیگر تضمین کیفیت در نظام تربیت معلم معرفی شده‌اند. بررسی فعالیتهای انجام شده در زمینه تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو - معلمان در ایران نشان می‌دهد، اگرچه برخی پژوهشها به بعضی ابعاد و جوانب این فرایند به‌صورت جزئی پرداخته‌اند، اما اطلاعات جامعی در این زمینه وجود ندارد. آمار و اطلاعات حاکی از آن است که در سه دهه اخیر بروندادهای تربیت معلم در عمل با ضعفهای اساسی مواجه بوده‌اند. برای مثال مطالعات گوناگون به ضعف عملکرد معلمان در جوانب مختلف مانند شیوه‌های تدریس، حل مسئله، بهره‌گیری از رویکرد سازندگی به‌عنوان شیوه نوین یاددهی - یادگیری و دستیابی به هدفهای مهارتی (ایزدی، صالحی‌عمران و منصوری‌بکی، ۱۳۹۱) اشاره دارند. مطالعات دیگر بر وجوه پذیرش (مهرمحمدی، ۱۳۹۲)، پوشش شایستگیهای مورد تقاضای برنامه درسی (کیان و مهرمحمدی، ۱۳۹۲)، تعیین تفاوت برنامه تربیتی اجرا شده و کسب‌شده (احمدی، ۱۳۹۳)، امور فرهنگی (محسنی و سعادت‌مند، ۱۳۹۰) و ویژگیهایی مانند یکپارچگی و اثربخشی (کیخانزاد و یعقوبی، ۱۳۹۴) تمرکز داشته‌اند.

در زمینه کیفیت در نظام دانشگاهی، به‌ویژه تربیت معلم پژوهشهایی در داخل و خارج از کشور انجام شده است. نقطه تمرکز این پژوهشها بر فرهنگ کیفیت (ملکی‌آوارسین و صادقی‌باروجی، ۱۳۹۳)، ارزشیابی صلاحیتهای حرفه‌ای (کیانی و نامداری‌پژمان، ۱۳۹۵)، کیفیت ورودی، خروجی و فرایند (مهرمحمدی، ۱۳۹۴؛ آکینیمی^۶ و همکاران، ۲۰۱۴)، نقد برنامه‌های درسی (کیان و مهرمحمدی، ۱۳۹۲) توسعه حرفه‌ای در نظام تربیت معلم (کولتر و جیکوبز^۷، ۲۰۱۵)، تعیین شاخصهای کیفی (خلخالی و تقی‌زاده، ۲۰۱۲) و برخی جوانب تضمین کیفیت در نظام تربیت معلم (اویوومی و فاتوکی^۸، ۲۰۱۵) بوده است. بررسی

1. Windschitl, Thompson, Braaten & Stroupe
2. Grossman
3. Ghousseini & Sleep
4. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA)
5. Educational Testing Service (ETS)
6. Akinyemi
7. Koellner & Jacobs
8. Oyewumi & Fatoki

این پژوهشها نشان می‌دهد که اقدامات یادشده به بخشهای ویژه و حتی جزئی در زمینه ارزیابی درونی، تضمین کیفیت، نگرشها و در برخی موارد به توسعه حرفه‌ای پرداخته‌اند. در حال حاضر وجود الگویی که در برگیرنده سایر اجزاء، رویه‌ها و کنشهای تضمین کیفیت در تربیت معلم باشد، به‌منزله حلقه مفقوده نظام آموزش عالی ایران وجود دارد. برای ساختارسازی تضمین کیفیت، برخی از کشورها به طراحی و استقرار الگوی آن حسب شرایط خود اقدام کرده‌اند مانند استرالیا (هو و نورث^۱، ۲۰۱۵)، هند (ساین و کاواریه^۲، ۲۰۱۴)، غنا (اووسو و براون^۳، ۲۰۱۴)، پاکستان (دلشاد و اقبال، ۲۰۱۰) و سنگاپور (چانگ و چیا^۴، ۲۰۰۹) و برخی دیگر، الگوهای کشورهای پیشرو را به عاریت گرفته‌اند. تجربه کشور ترکیه نشان می‌دهد که این روند، بدون توجه به بافتار، نتایج موفقیت‌آمیزی در پی نخواهد داشت (بیلینگ^۵، ۲۰۰۳).

براساس بررسیهای انجام شده، از یک‌سو، الگویی برای تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجویان - معلمان در نظام تربیت معلم ایران طراحی و تدوین نشده و از سوی دیگر با توجه به تفاوت‌های موجود در اهداف کلان و ارزشهای حاکم بر تربیت معلم ایران در مقایسه با سایر کشورها از جمله مطالبه معلم در طراز جمهوری اسلامی ایران و شکل‌گیری هویت یکپارچه اسلامی - ایرانی - انقلابی (ماده ۲ اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۰)، می‌توان گفت ارائه الگویی بومی از تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجویان، راهکارهای مناسب را برای ساختارسازی کیفیت فراهم می‌آورد. پژوهش حاضر در نظر دارد با ارائه الگویی جامع، به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱. مؤلفه‌ها و سیاستها در تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجویان در نظام تربیت معلم کدام‌اند؟
۲. آیا الگوی تضمین کیفیت نظام آماده‌سازی دانشجویان دارای تبیین مناسبی است؟

روش پژوهش

از منظر روش گردآوری اطلاعات، از رویکرد آمیخته اکتشافی متوالی استفاده شده است. منطق ترکیب دو نوع اطلاعات این است که روشهای کمی و کیفی به‌تنهایی نمی‌توانند ماهیت مسئله را به‌خوبی درک کنند و روند و جزئیات شرایط مسئله پیچیده‌ای مانند تضمین کیفیت را که در زمینه‌ای خاص انجام می‌گیرد، تعیین کنند. براساس هدف، روش پژوهش حاضر، کاربردی است، زیرا هدف آن بود که عناصر و مؤلفه‌های تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجویان شناسایی و الگوی متناسب با آن ارائه شود.

الف) بخش کیفی

در بخش کیفی از روش نظریه برخاسته از داده‌ها و از طرح نوحاسته گلیرز^۶ (بازرگان، ۱۳۹۶)

1. Ho & North
2. Sain & Kaware
3. Owusu & Brown
4. Cheah
5. Billing
6. Glaser

و برای استخراج الگوی تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجویان از تحلیل مصاحبه‌ها استفاده شده است. به عبارت دیگر براساس ذهنیات و ساختارهای شناختی موجود در افکار افراد مورد مطالعه، سعی شده است که مؤلفه‌ها و عناصر و سیاستها و اقدامات تضمین کیفیت تربیت معلم شناسایی شوند. جامعه مورد بررسی در این بخش شامل سه گروه دانشجوی- معلمان نخبه، خبرگان دانشگاهی مطلع از تربیت معلم و مدیران کلان و میانی تربیت معلم بود. روش نمونه‌گیری، از نوع هدفمند بود. این افراد با هدفی خاص (آشنایی با ساختار و فرایند تربیت معلم) انتخاب شدند و پس از انجام دادن ۲۸ مصاحبه، اشباع نظری اطلاعاتی حاصل شد. ابزار گردآوری اطلاعات، مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته بود. برای تحلیل داده‌ها، از روش تحلیل مضمون و الگوی دپوی و گیتلین^۱ (۲۰۰۵) بهره‌گیری شده که روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این رویکرد، خاص مطالعات میدانی است و مراحل ششگانه آن عبارت‌اند از: آشنایی با داده‌ها، کدگذاری، جستجو برای مضامین، مرور مضامین، تعریف و نام‌گذاری مضمون و نگارش. برای اطمینان از پایایی ابزارهای مصاحبه‌ها و تحلیل آنها از دو روش بازکدگذاری پژوهشگر و بازکدگذاری توسط کدگذار دیگر بهره گرفته شده است. مقدار پایایی میان کدگذاران، ۷۷/۶ درصد و بازکدگذاری ۹۰/۱ درصد به‌دست آمده است که پایایی مطلوبی به‌شمار می‌رود. از روش روایی محتوا نیز برای تعیین روایی سؤالات مصاحبه استفاده شده است. براساس این راهبرد، ابتدا چندین سؤال بر مبنای هدفهای اصلی پژوهش طراحی، سپس با استفاده از نظرات متخصصان، چندین بار بازبینی و فرم نهایی احصا شده است. در این پژوهش، از سه روش درگیری طولانی‌مدت، پرسش و جستجوگری از همکاران و تأیید افراد مورد مطالعه استفاده شده است.

ب) بخش کمی

در بخش کمی، از روش پژوهش توصیفی استفاده شده است، زیرا هدف آن بود که الگوی تدوین شده در مرحله کیفی اعتباریابی شود. جامعه آماری این بخش شامل همه اعضای هیئت علمی رسمی، رسمی-آزمایشی و پیمانی (۸۲۶ نفر)، مدیران سطوح عالی (۶۸ نفر) و میانی (۲۱۱ نفر) و دانشجو- معلمان (۱۱۳۶۴ نفر) دانشگاه فرهنگیان در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بود. به منظور اجرای پرسشنامه‌ها از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی استفاده شد. برای این منظور ابتدا کل کشور به پنج منطقه شمال، جنوب، غرب، شرق و مرکز تقسیم و به‌طور تصادفی سی درصد از پردیسهای دانشگاه فرهنگیان انتخاب شدند. براساس فرمول کوکران حجم نمونه برای گروههای اعضای هیئت علمی، ۲۶۰ نفر، مدیران عالی و میانی، ۱۰۵ نفر و دانشجو- معلمان ۳۸۰ نفر به‌دست آمد.

ابزار گردآوری داده‌ها در این بخش، پرسشنامه محقق ساخته با سؤالات بسته- پاسخ بود که با بهره‌گیری از نتایج بخش کیفی و بر مبنای الگوی پیشنهادی پژوهش ساخته شد. طیف لیکرت (۵ درجه‌ای) برای این پرسشنامه در نظر گرفته شد. براساس تأیید متخصصان، ابزار لازم برای سنجش مؤلفه‌ها تدوین شد.

1. Depoy & Gitlin

به منظور تعیین روایی، ۲۸ نفر مصاحبه‌شونده محتوا را براساس شاخص نسبت روایی محتوایی^۱ بررسی کردند. براساس محاسبات، مقدار این شاخص در همه گویه‌ها، بالای ۰/۳۳ به دست آمد و این مقادیر، از نقطه نظر مناسب بودن، قابل قبول بودند (ار و اسکالی^۲، ۲۰۱۴). میزان پایایی کل پرسشنامه براساس روش آلفای کرونباخ ۰/۹۴ به دست آمد. همچنین پایایی تمام مؤلفه‌ها بالای ۰/۶۵ به دست آمد. بالاترین پایایی مربوط به مؤلفه‌های فرایند ارزشیابی و تسهیل گره‌های یادگیری (۰/۸۹)، حمایت حرفه‌ای نومعلم‌ان (۰/۸۸) و فرهنگ سازمانی (۰/۸۶) بود. کمترین پایایی مربوط به مؤلفه‌های اعضای هیئت علمی (۰/۶۵) و کارکنان (۰/۶۹) بود. در نهایت پرسشنامه با ۱۵۹ گویه برای گردآوری نهایی داده‌ها آماده توزیع شد.

یافته‌ها

● یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها در سؤال اول پژوهش (مؤلفه‌ها و سیاستهای تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو - معلمان در نظام تربیت معلم کدام‌اند؟)

با تحلیل مصاحبه‌های پژوهش، ۲۶۵ کد مربوط به سیاستها و اقدامات مربوط به مؤلفه‌های تضمین کیفیت آماده‌سازی به دست آمد. کدهای تکراری حذف شدند و فرایند تلخیص و کاهش کدها تا جایی ادامه پیدا کرد که مقوله‌ها و طبقه‌هایی کلی تر ظاهر شدند که نتایج آن در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. اقدامات و سیاستهای مرتبط با عناصر تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو - معلمان

عناصر	سیاستها و اقدامات	کدهای شناسایی شده
شایستگی - محور	افزایش دروس مرتبط با معلمی (۱-د)؛ تمرکز برنامه درسی بر ایجاد شایستگیها (۴-د؛ ۷-د)؛ شایستگیهای حرفه‌ای (۶-م)؛ شایستگیهای تربیتی (۶-م)؛ شایستگی موضوعی (۶-م؛ ۷-ع)؛ شایستگی فناوری آموزشی (۶-م)؛ دانش استراتژیک تدریس (۶-م)؛ پژوهشهای تأملی (۶-م)؛ ابعاد زیبایی‌شناختی برنامه درسی (۳-ع)؛ دانش روش‌شناسی معلمی (۷-ع).	
برنامه درسی	بازنگری مداوم	ابتنای برنامه‌های درسی بر علوم جدید (۱-ع؛ ۸-د)؛ پوشش نیازهای مدارس (۸-د)؛ نیازسنجی از مدارس (۸-د)؛ به‌روزرسانی برنامه‌های درسی (۶-م)؛ اتصال میان برنامه درسی تربیت معلم با نیازهای آموزش و پرورش (۶-م).
وارونگی	تمرکز بر جوانب کاربردی برنامه درسی (۲-د؛ ۳-ع؛ ۵-د؛ ۵-د)؛ هم‌آوردی آموزش نظری و عملی (۱-م)؛ برنامه‌های درسی وارونه (۵-ع)؛ کاربردی شدن دروس (۵-ع)؛ عمل محوری برنامه درسی (۱۰-ع)؛ درس پژوهی (۶-م)؛ اقدام پژوهی (۶-م).	
برنامه غیردرسی	شایستگی - محور	محور بودن برنامه‌های فرهنگی (۷-د)؛ کلاسهای فوق برنامه با مأموریت روش‌شناسی و پرورش تفکر (۶-ع)؛ جهت‌گیری فعالیت‌های فرهنگی مبتنی بر صلاحیتها (۷-ع).

1. Content Validity Ratio (CVR)
2. Ayre & Scally

عنصر	سیاستها و اقدامات	کدهای شناسایی شده
برنامه غیردرسی (ادامه)	جامعیت برنامه‌ای	برنامه‌ریزی فرهنگی و فوق‌برنامه (۱-د)؛ هدف- مدار بودن (۷-د)؛ وسعت و تنوع فعالیتهای فرهنگی (۲-م)؛ نظام‌نامه فرهنگی (۲-م؛ ۷-ع)؛ همراهی برنامه‌های فرهنگی با ابعاد حیات طیبه (۲-م)؛ رشد متوازن در همه ساحت‌های تربیتی (۷-م؛ ۶-ع)؛ نظارت مداوم بر عملکرد فرهنگی (۷-د)؛ بازاریابی آموزشهای نیمه‌رسمی براساس مأموریت دانشگاه (۷-ع)؛
	بازنگری مداوم	تدوین برنامه کارورزی مبتنی بر شایستگی (۳-ع)؛ اجرا در راستای کسب شایستگیها (۴-م)؛
برنامه کارورزی	شایستگی-محور	اجرای کارورزی در تمام دوره (۴-د)؛ اجرای کارورزی از اول دوره (۶-د)؛ اجرای کارورزی از اول دوره (۱-م)؛ اجرای کارورزی از سال اول دانشجو- معلمی (۵-ع)؛
	تمامیت دوره‌ای	انتخاب سنجیده مدارس کارورزی (۵-د)؛ انتخاب صحیح مدارس کارورزی (۳-ع)؛
هیئت علمی	ارزیابی مداوم	نظارت و کنترل اجرای کارورزی (۲-د)؛ پایش و مراقبت مداوم کارورزی (۷-د)؛ ارائه بازخورد در کارورزی (۷-د)؛ بازخورد مداوم به دانشجو- معلم (۷-د)؛ حضور مستقیم استاد کارورز در مدارس (۸-د)؛ ارزیابی کارورزی در موقعیت واقعی (۱-م)؛
	توسعه حرفه‌ای مداوم	جذب استادان شایسته (۲-ع؛ ۵-م؛ ۸-د؛ ۴-ع)؛ جذب اعضای هیئت علمی جدید (۶-م)؛ جذب استادان الگو (۱۰-ع)؛ تسلط بر معلمی استادان (۵-م؛ ۸-م)؛ باور به معلمی استادان (۸-م)؛ دانش و شخصیت معلمی استادان (۳-ع)؛ تعهد به حرفه در استادان (۳-ع؛ ۱۰-ع)؛ صلاحیت تخصصی استادان (۱۰-ع)؛ دوره‌های ضمن خدمت برای استادان (۸-د)؛ آموزش اعضای هیئت علمی (۱-م)؛ رشد حرفه‌ای مداوم اعضای هیئت علمی (۶-م؛ ۱-ع؛ ۵-ع)؛ برنامه‌ریزی برای تربیت استادان (۲-ع)؛ روزآمد کردن اساتید باتجربه (۶-ع)؛ فرصت تجربه‌اندوزی برای استادان جوان (۶-ع)؛ ایجاد فرصتهای مطالعاتی برای اساتید (۶-ع)؛ توسعه منابع انسانی در حوزه آموزش (۶-م)؛
فرهنگ سازمانی	حاکمیت فرهنگ یادگیری مادام‌العمر (۹-ع)؛ فرهنگ شفافیت و خوداظهاری (۱۰-ع)؛ بازسازی فرهنگ حاکم بر روابط با دانشجویان (۱-م)؛	نقش الگویی استادان (۸-م؛ ۳-ع)؛ عامل به عمل بودن استادان (۸-م؛ ۳-ع)؛ تعامل دستگیرانه استادان و دانشجویان (۴-ع)؛ توانایی ارشادگری (۱۰-ع)؛ مربیگری و هدایتگری دانشجو- معلم (۵-د؛ ۶-ع)؛ ترغیب و انگیزه‌بخشی به دانشجو (۶-د)؛
	حمایتگر	تولید نسل حرفه‌ای (۵-ع)؛ مدیریت تجربه زیسته اساتید (۱۰-ع)؛ جانشین‌پروری (۱۰-ع)؛
فرهنگ سازمانی	باز بودن و نقدپذیری	رصد و پایش استادان (۴-ع)؛ ارزیابی استادان (۱۰-ع)؛
	حاکمیت فرهنگ یادگیری مادام‌العمر (۹-ع)؛ فرهنگ شفافیت و خوداظهاری (۱۰-ع)؛ بازسازی فرهنگ حاکم بر روابط با دانشجویان (۱-م)؛	حق انتخاب دانشجو (۱-د)؛ تلاش در جهت فرهنگ دموکراسی (۱-م)؛ فرهنگ گفتگو (۳-ع)؛ ایجاد فضای آرام و امن (۱۰-ع)؛

جدول ۱. (ادامه)

عنصر	سیاستها و اقدامات	کدهای شناسایی شده
فرهنگ سازمانی (ادامه)	فرهنگ آکادمیک	فرهنگ دوستدار دانش (ع-۹)؛ جذب استادان با فرهنگ آکادمیک (ع-۹)؛ استقلال آکادمیک استادان (ع-۹).
	فرهنگ ارزیابی و شفافیت	فرهنگ نظارت و ارزیابی (م-۸)؛ نهادینه کردن فرهنگ ارزیابی (م-۹).
فرایند مربیگری	شایستگی استاد راهنما	تعاملات سازنده استاد و دانشجو (د-۷)؛ حرکت گام به گام با دانشجو (ع-۳)؛ شایستگیهای معلمان و استادان راهنما (ع-۵).
	شایستگی معلم راهنما	تعامل سازنده معلم راهنما و دانشجو (م-۱)؛ انتخاب سنجیده معلم راهنما (م-۸)؛ ع-۶)؛ سنجش صلاحیت معلمان راهنما (ع-۵)؛ ع-۶)؛ شایستگیهای معلمان و استادان راهنما (ع-۵)
جذب دانشجو	مدیریت استعداد	سوق دادن نیروهای با انگیزه به حرفه معلمی (د-۱)؛ گزینش افراد شایسته برای شغل معلمی (د-۲)؛ مدیریت استعداد ورودیها (م-۱).
	سنجش دقیق و اصیل	جذب دانشجویی علاقه‌مند به شغل معلمی (د-۵)؛ عشق به معلمی (م-۶)؛ گزینش هوشمندانه ورودیها (م-۸)؛ ویژگیهای شخصیتی (ع-۷)؛ گزینش دانشجویان براساس صلاحیتها (ع-۷).
فرایند یاددهی-یادگیری	دانشجو-محور	روش آموزش دانشجو-محوری (د-۲)؛ دانشجو-محوری (ع-۱)؛ حق انتخاب دانشجو (م-۱)؛ آموزش منعطف (م-۷)؛ انقلاب کپرنیکی در روشهای آموزشی (ع-۱).
	مسئله-محور	روش آموزشی حل مسئله (د-۳)؛ م-۴)؛ ع-۵)؛ مسئله‌یابی دانشجو در مدرسه و یافتن راه حل در دانشگاه (ع-۵)؛ آشنایی اعضای هیئت علمی با الگوهای نوین تدریس (م-۱).
	موقعیت-محور	کاربردی بودن آموزشهای دوره تربیت معلم (د-۳)؛ ع-۶)؛ آموزش موقعیتی (د-۳)؛ تمرکز آموزش بر نیازهای واقعی (د-۴)؛ ع-۱۰)؛ روش تدریس مبتنی بر بازبدهای موقعیتی (د-۶)؛ برگزاری دوره‌های آموزشی به شیوه کارگاهی (ع-۶).
	شایسته-محور	رویکردهای یادگیرنده خودراهبر (د-۶)؛ شناسایی و ثبت تواناییهای دانشجو (م-۵)؛ اجرای برنامه توسعه فردی (م-۵)؛ انگیزش و رغبت دانشجو (م-۳)؛ برنامه‌های توسعه فردی (ع-۴)؛ تربیت دانشجو-معلم تأمل‌گرا (ع-۵)؛ ایجاد شوق به یادگیری و تدریس (م-۱).
	رفت و برگشتی	حرکت رفت و برگشت بین مدرسه و دانشگاه (د-۳)؛ د-۶)؛ م-۱)؛ ارتباط مداوم بین مدرسه و دانشگاه (د-۸)؛ ع-۵)؛ زیست مداوم دانشجو در دانشگاه و مدرسه (م-۱)؛ تعامل درم تنیده دانشگاه و مدارس (م-۱)؛ تجربیات زیسته دانشجو-معلم از کلاس (ع-۳).
	فرایند ارزشیابی	شناسایی و ثبت تواناییهای دانشجو (م-۵)؛ فرایندی بودن ارزشیابی از دانشجو-معلمان (د-۷)؛ ع-۶)؛ پایش و بهبود مستمر صلاحیتهای حرفه‌ای دانشجویان (د-۸)؛ ایجاد پروفایل ارزیابی دانشجو در مدرسه (م-۱)؛ ارزیابیهای طولی از روند پیشرفت دانشجویان (م-۹).
فرایند ارزشیابی	سنجش کیفیت خروجیها (م-۶)؛ رصد و پایش خروجیهای دانشگاه در عرصه عمل (م-۶)؛ ارزشیابی صلاحیتهای حرفه‌ای (د-۸)؛ سنجش شخصیت‌داوطلبان (ع-۴)؛ سنجش صلاحیتهای حرفه‌ای (ع-۵)؛ سنجش کیفیت خروجیهای تربیت معلم (ع-۱۱).	

عناصر	سیاستها و اقدامات	کدهای شناسایی شده
ساختار	تمرکززدا	تجمیع مراکز تربیت معلم پراکنده (۲-د)؛ تفویض اختیار (۳-م)؛ تمرکززدایی (۸-م)؛ تفویض اختیار (۶-ع).
	چابک	حذف ساختار سلسله مراتبی (۱-م)؛ ساختار چابک (۱۰-ع).
کارآموزی	مراقبتی	مراقبت از نومعلم با مربیگری (۹-ع)؛ ارتباط نومعلم با استاد راهنما (۹-ع).
	ارتباط مداوم با تربیت معلم	قطع نشدن رابطه نومعلم با تربیت معلم (۲-ع)؛ رفت و برگشت نومعلم میان مدرسه و دانشگاه (۵-ع).
نظارت و ارزیابی سیستم	ارزیابی مداوم	نظرسنجی مداوم از دانشجویان (۵-د، ۱-م)؛ نظارت مداوم استادان و ارائه بازخورد (۶-د)؛ نظارت مستقیم و برنامه‌ریزی شده (۸-د)؛ نظارت بیرونی (۶-م).
	نظارت بیرونی	نظارت بیرونی توسط نهادهای مستقل (۶-م)؛ نظارت بیرونی توسط آموزش و پرورش (۸-م)؛ نظارت بیرونی توسط وزارت علوم (۸-م).
	خودنظارتی	نظارت درونی (۶-م)؛ خودارزیابی (۹-م)؛ داوطلبانه بودن ارزیابی (۹-م)؛ نظارت درونزا (۴-ع)؛ ورود نظارت به فرایند کلاسی (۱۰-ع).
رهبری و مدیریت	مبتنی بر شایستگی	مدیریت شایستگان (۱-ع)؛ انتخاب مدیران شایسته (۹-ع)؛ رهبران شایسته تربیت معلم (۹-ع).
	ثبات و مداومت	ثبات مدیریت (۱-ع)؛ نگهداشت مدیران شایسته (۱-ع).
تسهیل‌گرهای یادگیری	گسترش دامنه تجربیات	بازدید نظام‌های آموزشی دنیا (۱-م)؛ سفرهای علمی دانشجویی (۱-م)؛ فرصت‌های مطالعاتی (۵-م)؛ ارتباطات مراکز تربیت معلم با تربیت معلم کشورهای دیگر (۵-م)؛ بازدیدهای علمی، سیاحتی، زیارتی (۶-ع)؛ اردوهای مشترک اساتید و دانشجویان (۶-ع).
	شبه‌سازهای آموزشی	آشنایی اعضای هیئت علمی با فناوریهای نوین (۱-م)؛ آزمایشگاههای تعلیم و تربیت (۴-م)؛ استفاده از ظرفیت فضای مجازی در آموزش (۸-م).
	مدارس وابسته	مدارس وابسته در تربیت معلم (۴-م)؛ مدارس ضمیمه (۴-م)؛ مدارس تجربی (۳-ع).
انگاره‌سازی حرفه معلمی	ارزش‌گذاری شغل معلمی	ارزش حرفه معلمی در جامعه (۱-د)؛ ارزشمند جلوه دادن شغل معلمی (۱-د)؛ ارزش‌گذاری شغل معلمی از دوران مدرسه (۱-د)؛ بازنمایی مثبت حرفه معلمی در رسانه‌ها (۸-م)؛ شرایط شغلی معلمان (۴-ع).
	بازنمایی مثبت حرفه معلمی	برندسازی دانشگاه (۲-د)؛ ایجاد وجه متمایزکننده (۴-م)؛ داشتن مزیت رقابتی در تربیت معلم (۴-م)؛ داشتن مزیت رقابتی (۷-ع).
سیستم تربیت	تربیت مشترک	تربیت مشترک دانشجو با سایر دانشگاهها (۱-ع، ۶-م، ۷-د).
	رقابت‌پذیری در تربیت	باز بودن عرصه رقابت تربیت معلم (۱-ع)؛ تربیت معلم با استفاده از ظرفیتهای آموزشی کشور (۷-ع)؛ استفاده از ظرفیت سایر دانشگاهها برای تربیت معلم (۷-ع).
پایش و ارزیابی نومعلمان	ارزیابی مستقیم	مشاهده معلم در مرحله تازه‌کاری (۱۱-ع)؛ پایش مستقیم معلمان تازه کار (۸-د).
	ارزیابی غیرمستقیم	گردآوری اطلاعات جانبی از معلمان تازه‌کار (۱۱-ع)؛ پایش همه جانبه نومعلمان (۱۱-ع)؛ پایش معلمان تازه‌کار (۸-د).

جدول ۱. (ادامه)

عناصر	سیاستها و اقدامات	کدهای شناسایی شده
حمایت حرفه‌ای نومعلمان	توسعه شایستگیها	تأمین نیازهای حرفه‌ای در مرحله تازه کاری (۲-ع)؛ استفاده از ظرفیت معلمان تازه کار در تربیت معلم (۳-ع).
	ترمیم شایستگیها	پوشش ضعفهای معلمان تازه کار از طریق آموزش ضمن خدمت (۶-م)؛ حمایت حرفه‌ای از نومعلمان (۵-ع)؛ پاسخگویی در قبال معلمان دانش آموخته (۸-د).

تدوین الگو

پس از شناسایی عناصر و مؤلفه‌های تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو- معلمان، سیاستها و اقدامات متناسب با هر مؤلفه تعیین و استخراج شدند. در گام بعد، با روش کدگذاری انتخابی، عناصر و مؤلفه‌های استخراج شده براساس فعالیتهای ذیل بازسازمان دهی شدند:

۱. روند مصاحبه‌های انجام شده با هر یک از مصاحبه‌شوندگان مورد بازبینی قرار گرفت. آماده‌سازی

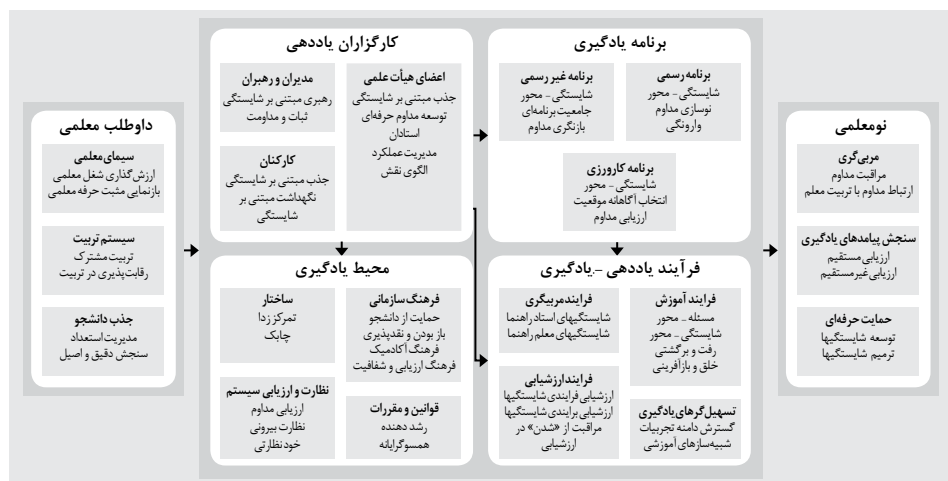
به صورت آشکار و نهفته در گفتمان ایجاد شده تشخیص و یادداشت برداری شد.

۲. روال منطقی حاکم بر هر نظام آموزشی به ویژه نظام تربیت معلم شامل سه مرحله ورودی، فرایند

و خروجی است و این موضوع در تدوین الگو مدنظر قرار گرفت.

بر این اساس، الگوی نهایی در سه مرحله داوطلب معلمی (ورودی)، دانشجو- معلمی و نومعلمی

طراحی شد و مؤلفه‌های به دست آمده در این سه مرحله سازمان دهی شدند (شکل ۱).

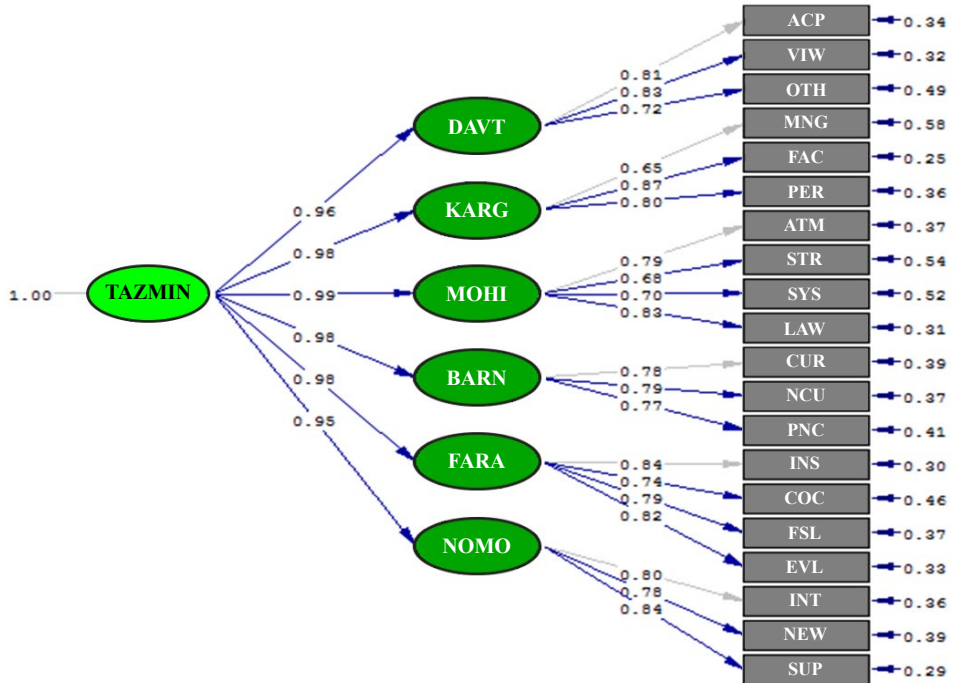

شکل ۱. الگوی نهایی تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو- معلمان در نظام تربیت معلم

● یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها در سؤال دوم پژوهش (آیا الگوی تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو- معلمان در نظام تربیت معلم دارای تبیین مناسبی است؟)

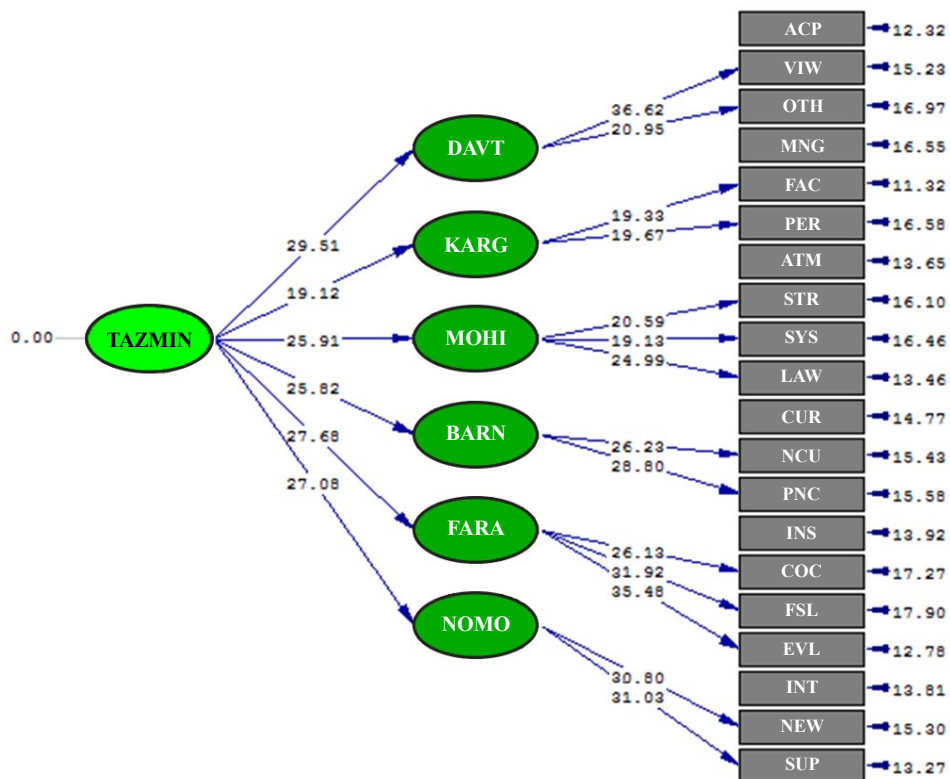
تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم الگوی کلی (سازه «تضمین کیفیت»)

براساس نتایج حاصل از مرحله کیفی (شکل ۱)، سازه تضمین کیفیت از شش مؤلفه داوطلب معلمی، کارگزاران یادهی، محیط یادگیری، برنامه یادگیری، فرایند یادگیری و نومعلمی تشکیل شده است. در تحلیل عاملی این سازه، وضعیت آن با متغیرهای مشاهده‌شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. شکلهای ۲ و ۳ به ترتیب نمرات استاندارد شده و مقدار آزمون t را در سازه کلی الگو نشان می‌دهند. همچنین جدول شماره ۲ نمرات برآورد شده، استاندارد شده و t را در تحلیل عاملی تأییدی این سازه نشان می‌دهد.

← TAZMIN = تضمین کیفیت	BARN = برنامه یادگیری	CUR = برنامه رسمی	NCU = برنامه غیر رسمی
← DAVT = داوطلب معلمی	ACP = جذب دانشجو	OTH = سیستم تربیت	VIW = سیمای معلمی
← KARG = کارگزاران یادهی	MNG = مدیران	FAC = اعضای هیئت علمی	PER = کارکنان
← MOHI = محیط یادگیری	ATM = فرهنگ سازمانی	STR = ساختار	SYS = ارزیابی سیستم
← FARA = فرایند یادگیری	COC = مربیگری	INS = آموزش	FSL = تسهیل‌گرها
← NOMO = نومعلمی	INT = مربیگری نومعلمی	NEW = سنجش پیامدها	SUP = حمایت حرفه‌ای

شکل ۲. نمرات استاندارد شده مدل اندازه‌گیری الگوی کلی (تضمین کیفیت)

شکل ۳. مقادیر آزمون t در تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم الگوی کلی

جدول ۲. پارامترهای اندازه‌گیری شده تحلیل عامل تأییدی سازه تضمین کیفیت

مؤلفه‌ها	برآورد پارامتر	برآورد استاندارد شده	مقدار t	واریانس تبیین شده
داوطلب معلمی	۰/۷۹	۰/۹۶	۲۹/۵۱**	۰/۹۲
جذب دانشجو	۱	۰/۸۱	۲۴/۴۵**	۰/۶۶
سیمای معلمی	۱/۰۲	۰/۸۳	۳۶/۶۲**	۰/۶۹
سیستم تربیت	۰/۸۲	۰/۷۲	۲۰/۹۵**	۰/۵۲
کارگزاران یاددهی	۰/۶۲	۰/۹۸	۱۹/۱۲**	۰/۹۶
مدیران	۱	۰/۶۵	۲۲/۲۳**	۰/۴۲

جدول ۲. (ادامه)

مؤلفه‌ها	برآورد پارامتر	برآورد استاندارد شده	مقدار t	وارانس تبیین شده
هیئت علمی	۱/۲۲	۰/۸۷	۱۹/۳۳**	۰/۷۶
کارکنان	۱/۰۲	۰/۸۰	۱۹/۶۷**	۰/۱۳
محیط یادگیری	۰/۷۱	۰/۹۹	۲۵/۹۱**	۰/۹۸
فرهنگ سازمانی	۱	۰/۷۹	۲۱/۷۸**	۰/۶۲
ساختار	۰/۸۵	۰/۶۸	۲۰/۵۹**	۰/۴۶
ارزیابی سیستم	۰/۸۶	۰/۷۰	۱۹/۱۳**	۰/۴۹
قوانین و مقررات	۱/۰۵	۰/۸۳	۲۴/۹۹**	۰/۶۹
برنامه یادگیری	۰/۶۴	۰/۹۸	۲۵/۸۲**	۰/۹۶
برنامه رسمی	۱	۰/۷۸	۲۰/۳۱**	۰/۶۱
برنامه غیررسمی	۰/۹۹	۰/۷۹	۲۶/۲۳**	۰/۶۲
برنامه کارورزی	۱/۱۳	۰/۷۷	۲۸/۸۰**	۰/۵۹
فرایند یادگیری	۰/۷۳	۰/۹۸	۲۷/۶۸**	۰/۹۶
فرایند آموزش	۱	۰/۸۴	۲۵/۹۷**	۰/۷۱
فرایند مربیگری	۰/۹۵	۰/۷۴	۲۶/۱۳**	۰/۵۵
تسهیل گرهای یادگیری	۰/۹۴	۰/۷۹	۳۱/۹۲**	۰/۶۲
فرایند ارزشیابی	۱/۰۱	۰/۸۲	۳۵/۴۸**	۰/۶۷
نومعلمی	۰/۷۶	۰/۹۵	۲۷/۰۸**	۰/۹۰
مربیگری نومعلمان	۱	۰/۸۰	۳۲/۴۰**	۰/۶۴
سنجش پیامدهای یادگیری	۰/۹۱	۰/۷۸	۳۰/۸۰**	۰/۶۱
حمایت حرفه‌ای	۱/۰۹	۰/۸۴	۳۱/۰۳**	۰/۷۱

معداری در سطح $p < 0/05$ *
معداری در سطح $p < 0/01$ **

بر اساس داده‌های جدول شماره ۲، به ترتیب مقدار پارامتر استاندارد شده برای مؤلفه‌های اصلی پژوهش عبارت‌اند از: محیط یادگیری (۰/۹۹)، فرایند یادگیری، برنامه یادگیری و کارگزاران یاددهی (۰/۹۸)، داوطلب معلمی (۰/۹۶) و نومعلمی (۰/۹۵). بر این اساس، مقادیر بارهای عاملی زیرمؤلفه‌ها به‌عنوان متغیرهای مشاهده شده، روی مؤلفه‌ها به‌عنوان متغیرهای مکنون قابل مشاهده است و می‌توان گفت تمامی زیرمؤلفه‌ها به‌طور معناداری مؤلفه‌ها را تبیین می‌کنند. مقادیر $t > 2$ نشان‌دهنده معناداری آن است. مقدار مجذور همبستگی‌های چندگانه، مجذور ضرایب استاندارد شده یا معرف واریانس تبیین شده از طریق متغیر مکنون است. همان‌طور که از پارامتر استاندارد شده انتظار می‌رفت از میان شش مؤلفه اصلی، محیط یادگیری واریانس بالایی از مؤلفه تضمین کیفیت را تبیین می‌کند. همچنین زیرمؤلفه‌های هر مؤلفه نیز به خوبی تبیین‌کننده آنها هستند. بر اساس این مقادیر، متغیرهای موردنظر با توان نسبتاً بالایی سازه تضمین کیفیت را اندازه‌گیری می‌کنند.

جدول شماره ۳ شاخصهای نیکویی برازش الگوی حاصل از تحلیل عاملی تأییدی را نشان می‌دهد که حاکی از برازش مدل با داده‌های مشاهده شده است.

جدول ۳. شاخصهای نیکویی برازش مدل اندازه‌گیری سازه تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو-معلمان

مجدور کای	درجه آزادی	سطح معناداری	RMSEA	RMR	GFI	AGFI	NFI
۱۱۷۶/۱۷	۱۶۴	۰/۰۰۱	۰/۰۶۴	۰/۰۷۹	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۸

با توجه به اطلاعات جدول شماره ۳، شاخص RMSEA با مقدار ۰/۰۶۴ و RMR با مقدار ۰/۰۷۹ مطلوب، شاخص GFI با مقدار ۰/۹۳، شاخص AGFI با مقدار ۰/۹۱ و شاخص NFI با مقدار ۰/۹۸ در حد مطلوب، انطباق خوب مدل با داده‌های مشاهده شده را نشان می‌دهند.

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

در مرحله داوطلب معلمی، سه مفهوم کلی سیمای معلمی، سیستم تربیت و جذب دانشجو پدیدار شد. سیما یا انگاره‌ای که از حرفه معلمی در اذهان عمومی وجود دارد بر تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو - معلمان به‌طور مستقیم اثرگذار است، زیرا حمایت افکار عمومی و اقبال داوطلبان برای ورود به حرفه معلمی متأثر از همین انگاره‌هاست (عباس‌پور، مجتبی‌زاده و اکرادی، ۱۳۹۵). در زمینه رقابت‌پذیری در تربیت معلم کائنا^۱ (۲۰۱۴) و مهر محمدی (۱۳۹۴) نیز بر این باورند رقابت در تربیت دانشجو - معلم، زمینه‌ساز کیفیت می‌شود. تربیت مشترک دانشجو با سایر دانشگاهها پیامدهای مثبت بسیار دارد از

1. Caena

جمله، آشنایی دانشجویان و زیست آنان در فضای دیگر دانشگاهها، بهره‌گیری از تجارب و توانمندیهای استادان سایر دانشگاهها، سنتز دانشها و مهارتهای به‌دست آمده از هر دو محیط و پدیدارشدن تجارب ویژه. این مقوله را می‌توان از طریق نظریه سیستمهای عمومی برتالنفی^۱ و ویژگیهای سیستمهای باز تبیین نمود. در نظام تربیت معلم، دروندا‌دهای بسیار وجود دارند که مهم‌ترین آنها داوطلبان ورود به حرفه معلمی‌اند. هر چه نظام تربیت معلم بتواند کیفیت دروندا‌دهای خود را افزایش دهد به همان نسبت در تضمین کیفیت خود موفق بوده است.

در مرحله دانشجو - معلمی، چهار مفهوم کلی برنامه یادگیری، کارگزاران یاددهی، محیط یادگیری و فرایند یاددهی - یادگیری پدیدار شد. برنامه درسی تربیت معلم در قالب طراحی کلان برنامه درسی تربیت معلم تنظیم شده که رویکرد آن شایستگی - محور است. در پژوهشهای اوپومی و فاتوکی (۲۰۱۵) و گادکار و پاتیل^۲ (۲۰۱۷) تأکید شده که برنامه درسی تربیت معلم شامل فرصتهایی برای یادگیری به‌منظور تهیه فهرستی از وظایف تدریس و انتخاب از میان آنها با توجه به آزادی دانشجویان و نیز به‌دست آوردن محتوا و دانش پایه است که به‌طور کلی برای فعالیت تدریس مورد نیازند. مقوله دیگر برنامه رسمی وارونگی^۳ بود. مفهوم ابتدایی وارونگی بر تقدم مطلق تجربه میدانی نسبت به تجربه کلاس درس تأکید دارد که در صورت عدم تحقق‌پذیری آن، تجربه کلاسی کاملاً بی‌معنا ارزیابی می‌شود، اما در معنای بسط‌یافته تأکید بر تقدم یکی بر دیگری نیست و به‌جای آن برنامه درسی قادر است رابطه دیالکتیکی و تکرارشونده میان مؤلفه‌های دانش نظری و تجربه میدانی برقرار نماید تا به شکلی برجسته شانس توفیق در تربیت دانش‌آموختگان پاسخگو نسبت به مخاطبان و متقاضیان خدمت را افزایش دهد. یکی دیگر از ابعاد برنامه یادگیری، برنامه کارورزی است. مدلهای اثربخش تربیت معلم، متشکل از یک برنامه درسی بالینی و یک برنامه درسی نظری است. این سیستم حمایت حرفه‌ای باید به‌طور مداوم و از طریق مثلث استاد راهنما، معلم راهنما و دانشجو - معلم پایش شود. این یافته با نتایج پژوهشهای ملکی و مهرمحمدی (۱۳۹۵) و آمبروستی^۴ (۲۰۱۴) همسوس است. در این زمینه می‌توان گفت، رویکرد دانشگاه فرهنگیان در قبال برنامه کارورزی، تحولی بوده و به‌زعم برنامه‌ریزان آن، این برنامه در راستای شکل‌گیری هویت حرفه‌ای معلم فکور، طراحی شده است.

در مرحله دانشجو - معلمی، مفهوم کلی دیگر، کارگزاران یاددهی بود که از سه مؤلفه اعضای هیئت علمی، مدیران و رهبران و کارکنان تشکیل شده است. توفیق یا عدم توفیق همه برنامه‌ها و سیاستها از طریق هیئت علمی رقم می‌خورد، چرا که در تعامل مستقیم با دانشجو - معلمان فرایند مربیگری، یاددهی - یادگیری و الگوی نقش صورت می‌گیرد و دانشجویان به هیئت علمی به مثابه فردی بالغ و

1. Bertalanffy
2. Gadekar & Patil
3. Upside down Curriculum Design
4. Ambrosetti

اثرگذار می‌نگرند. یکی از سیاستها در این زمینه جذب اعضای هیئت علمی بر مبنای شایستگیهاست. برخورداری از روحیه تعامل با دانشجو، در دسترس بودن، الگو بودن و ایفای نقش مربی برای دانشجو - معلمان از جمله ویژگیهای اعضای هیئت علمی در دانشگاه فرهنگیان است. کیفیت اعضای هیئت علمی در تضمین کیفیت آماده‌سازی دانشجو - معلمان به‌طور مستقیم اثرگذار است. میزان تسلط مدرس بر محتوای درسی، بهنگام بودن دانش او نسبت به پیشرفتهای علمی در موضوع درسی، آشنایی مدرس با منابع درسی و مواد یادگیری، تجربه مدرس در تدریس موضوع درسی و آشنایی او با فرهنگ حرفه‌ای دانشگاهی، مهارت تدریس دانش موضوعی و مهارتهای ارتباطی او (بازرگان و فراستخواه، ۱۳۹۶) نقشی مؤثر در کیفیت تدریس دارند. در مرحله دانشجو - معلمی، مفهوم کلی دیگر، محیط یادگیری بود. در آماده‌سازی دانشجو - معلمان، حمایتگری جایگاهی ویژه دارد. دانشجو - معلمان در حال تکوین شخصیت معلمی و کسب شایستگیهای حرفه‌ای‌اند. در این مرحله جو حمایت‌گرانه و پشتیبان می‌تواند در آنها ایجاد احساس امنیت و آرامش کند تا افرادی متعلق به سازمان باشند. دالکه^۱ (۲۰۰۶) ویژگیهای فرهنگ حمایتگر را توانمندساز، پرورش‌دهنده تفکر حل مسئله و پرورش جمعی معرفی کرده است. توضیح و تشریح عاداتهای کاری، تمرین و بازخورد و توضیح استانداردهای عملکرد مورد انتظار از مصداقهای شفافیت‌اند.

محیط قانونی بر عملکرد تربیت‌معلم و نحوه آماده‌سازی دانشجو - معلمان اثرگذار است. نمونه این اثرگذاری، قانون بولونیا^۲ در اروپاست که در آن تربیت‌معلم بیشتر کشورهای اروپایی مانند فنلاند، اسلوانی و فرانسه به استانداردهای شبکه اروپایی تضمین کیفیت و دستورالعملهای تضمین کیفیت در آموزش عالی اروپا (انجمن اروپایی تضمین کیفیت در آموزش عالی^۳، ۲۰۰۹) پیوستند. برخی از قوانین وضع شده در زمینه تربیت‌معلم در ایران آثاری نامطلوب بر کیفیت آماده‌سازی دانشجو - معلمان داشته است. قانون متعهدین خدمت در آموزش و پرورش و قانون تربیت‌معلم به صورت دوره یکساله از جمله قوانین ضدکیفیت به‌شمار می‌روند. این مقوله دارای دو بعد رشددهندگی و همسوگرایی بود. بعد رشددهندگی اشاره به وضع قوانینی دارد که منجر به توسعه و تعالی تربیت معلم شود مانند بیانیه بولونیا در کشورهای اروپایی، قانون تأسیس دارالمعلمین مرکزی (۱۲۹۷)، قانون تربیت معلم (۱۳۱۲)، تصویب اساسنامه جدید مراکز تربیت معلم (۱۳۸۱) و تأسیس دانشگاه فرهنگیان (۱۳۹۱) در ایران که از قوانین رشددهنده در آماده‌سازی دانشجو - معلمان هستند. این رشددهندگی از آنجا ناشی می‌شود که این قوانین، پایگاه تربیت‌معلم و سیمای آن را در نظر جامعه علمی و خانواده‌ها ارتقا می‌بخشد.

پایه و اساس تضمین کیفیت، داشتن نظام ارزیابی کارآمد و سیستمی است. نظام آماده‌سازی معلم دارای ابعاد و عناصر متعددی است که در یک دیدگاه سیستمی با هم کار می‌کنند و وجود عارضه

1. Dahlke
2. Bologna
3. European Association for Quality Assurance in Higher Education

یا کمبود در هر یک از این عناصر بر کل سیستم اثرگذار است. از این‌رو در رویکرد نظارت و ارزیابی سیستمی همهٔ این ابعاد مورد بررسی و پایش قرار می‌گیرد. مداومت در ارزیابیها، شمای کلی و پیوسته از وضعیت بخشهای گوناگون یک سیستم ارائه می‌کند و می‌توان میزان و نحوه پیشرفت را مورد قضاوت قرار داد. تداوم ارزیابی در تعاریف دیگری که صاحب‌نظران عرصه کیفیت مطرح کرده‌اند، یک اصل اساسی تلقی شده است (شیندلر، پولس- الویچ، ولزنت و کرافورد^۱، ۲۰۱۵؛ لیکوکو، واسیکه و اندینیو^۲، ۲۰۱۳). موضوع مداومت ارزیابی براساس یافته‌های بخش کمی از اهمیتی بالا برخوردار است و به‌منظور حصول تضمین کیفیت باید سیستم ارزیابی مداوم استقرار یابد.

در مرحله دانشجو-معلمی، مفهوم کلی دیگر، فرایند یاددهی- یادگیری بود. راهبردهای به‌کار گرفته شده در این فرایند زمینه‌ساز فراگیری دانش، مهارت و نگرش دانشجو- معلمان است. فرایند یاددهی- یادگیری به‌طور مستقیم تحت‌تأثیر برنامه درسی، هیئت علمی، فناوریهای عام و خاص مورد استفاده و مواردی مانند شرایط انگیزشی است. در پژوهشهای ملکی و مهرمحمدی (۱۳۹۵) و دارلینگ- هاموند^۳ (۲۰۰۶) نیز توجه به این اقدام و سیاست تأکید شده است. در بعد آموزش، مسئله- محوری یک سیاست در راستای بسترسازی کسب شایستگیهاست. تحلیل مسائل و مشارکت دانشجویان در واکاوی آن، وضعیتی بی‌نظیر پدید می‌آورد و او را به سمت حرفه‌ای‌گری پیش می‌برد.

مقوله بعدی در فرایند یاددهی- یادگیری، فرایند ارزشیابی دانشجو- معلم است. هدف اساسی نظام آماده‌سازی، ایجاد شایستگیها یا صلاحیتهای حرفه‌ای در دانشجو- معلمان است. پایش مداوم این صلاحیتهای، نقاط قوت و ضعف نظام آموزشی را مشخص می‌کند که باید به دو صورت ارزشیابی فرایندی و برایندی صورت گیرد. در پژوهشهای سازمان سنجش آموزش (۲۰۱۵)، مکوپادهیائی^۴ (۲۰۱۴)، لیکوکو و همکاران (۲۰۱۳) و کوملنویچ و زگاگا^۵ (۲۰۱۲) به موضوع ارزشیابی برایندی اشاره شده است. برنامه آماده‌سازی دانشجو- معلمان شامل بخشهای گوناگون است و هر کدام بر یک یا چند بعد از ساحت‌های حرفه‌ای معلم تأکید دارند. این سؤال که این بخشها تا چه اندازه در ارتباط با هم عمل کرده و توانسته‌اند هویت حرفه‌ای را در دانشجو- معلم شکل دهند، مستلزم ارزیابی برایندی است.

مؤلفه اصلی دیگر در فرایند یاددهی- یادگیری، فرایند مربیگری است. در این زمینه دو مفهوم پدیدار شد: شایستگی استاد راهنما و شایستگی معلم راهنما. استاد راهنمای کارورزی بیش از سایر استادان با دانشجو- معلم در ارتباط است و کارراهه تحصیلی او را به‌مثابه یک فیلم می‌بیند. بشارت و رماهی^۶ (۲۰۱۶) و اووسو و براون (۲۰۱۴) نیز در پژوهشهای خود به اهمیت شایستگیهای حرفه‌ای

1. Schindler, Puls-Elvidge, Welzant & Crawford
2. Likoko, Wasike & Ndiyoy
3. Darling-Hammond
4. Mukhopadhyay
5. Komljenović & Zgaga
6. Bsharat & Rmahi

استادان راهنما برای دستیابی به تربیت معلم با کیفیت پرداخته‌اند. کنش و واکنشهای حرفه‌ای معلم راهنما با استاد راهنما و دانشجو - معلم و به صورت یک مثلث با روابط دوسویه در ارتقای کیفیت تربیت دانشجو - معلم مؤثر است. در این کنش و واکنشهای حرفه‌ای نحوه پیشرفت دانشجو - معلم و تسلط وی بر فرایندهای علمی و حرفه‌ای به خوبی محرز می‌شود و برای نقاط ضعف و کمبودهای او برنامه‌ریزی توسعه فردی صورت می‌گیرد.

مرحله سوم از الگوی تضمین کیفیت آماده‌سازی معلمان، نومعلمی است. یافته‌های این بخش با نتایج پژوهشهای بشارت و رماهی (۲۰۱۶) و لیکو کو و همکاران (۲۰۱۳) همسوست. این مرحله از چنان اهمیتی برخوردار است که در صورت عدم توجه، تمام فعالیتها و مراقبتهایی که در مرحله آماده‌سازی انجام شده‌اند در معرض خطر و استحاله قرار می‌گیرند. در صورت داشتن رویکرد حمایتی از نومعلمان، احساس ارزشمندی در آنها ایجاد می‌شود و در راستای دستیابی به اهداف و ارتقای شایستگیها قدم بر می‌دارند.

■ پیشنهادهای پژوهش ■

۱. دانشگاه فرهنگیان برای استقرار نظام تضمین کیفیت نظام تربیت معلم کارگروه تخصصی تشکیل دهد و الگوی حاضر را در عمل به کار بندد.
۲. فرهنگ حاکم بر تربیت معلم، متناسب با اهداف عالیه آن نیازمند بازآرایی است. دانشجو - معلم در دوره تربیت معلم بازبودن و نقدپذیری را می‌آموزد و یاد می‌گیرد که تحت سیستمهای نظارتی باید شفاف عمل کند. همه کارگزاران یاددهی دانشگاه فرهنگیان باید در استقرار فضا و فرهنگ دانشجو - محوری، ارزیابی و شفافیت و عمل علمی تلاش کنند.
۳. دانشگاه فرهنگیان و وزارت آموزش و پرورش نسبت به استقرار سیستم مربیگری برای نومعلمان در راستای سنجش ایشان برای اطمینان از به ظهور رسیدن پیامدهای یادگیری همت گمارند.

- احمدی، غلامعلی. (۱۳۹۳). ارزشیابی برنامه اجرا شده و کسب‌شده دروس تربیتی دوره‌های دوساله تربیت معلم. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳۰ (۲)، ۱۱۷-۱۴۰.
- ایزدی، صمد؛ صالحی‌عمران، ابراهیم؛ و منصوری‌بککی، سیروس. (۱۳۹۱). بررسی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان مرد دوره متوسطه شاخه علوم انسانی بر مبنای رویکرد سازنده‌گرایی (مورد مطالعه: استان مازندران). *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۴ (۱)، ۱-۲۸.
- بازرگان، عباس. (۱۳۹۶). *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری*. تهران: نشر دیدار.
- بازرگان، عباس و فراستخواه، مقصود. (۱۳۹۶). *نظارت و ارزشیابی در آموزش عالی*. تهران: سمت.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۰). *اساسنامه دانشگاه فرهنگیان*. تهران: دانشگاه فرهنگیان.
- عباس‌پور، عباس؛ مجتبی‌زاده، محمد و اکرادی، احسان. (۱۳۹۵). ساخت، پایاسازی و اعتباریابی ابزار اندازه‌گیری برای اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی ایران. *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، ۶ (۲۴)، ۲۰۱-۲۲۸.
- کیان، مرجان و مهرمحمدی، محمود. (۱۳۹۲). نقد و ارزیابی برنامه تربیت معلم دوره ابتدایی در سایه شایستگی‌های مورد تقاضای برنامه درسی هنر جدید. *فصلنامه مطالعات برنامه درسی*، ۸ (۳۰)، ۱۱۹-۱۴۲.
- کیانی، غلامرضا و نامداری‌پژمان، مهدی. (۱۳۹۵). معرفی الگوی ارزشیابی صلاحیت‌های حرفه‌ای دانشجو-معلمان ایران. *مجموعه مقالات سومین کنفرانس ملی و دهمین همایش ارزیابی کیفیت نظام‌های دانشگاهی*، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، اردیبهشت ماه.
- کیخاوند، مهین و یعقوبی، سیده‌مرضیه. (۱۳۹۴). کیفیت در آموزش عالی با مروری بر شاخص‌های آموزشی آن به‌ویژه در دانشگاه فرهنگیان. *مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی و نهمین همایش ارزیابی کیفیت نظام‌های آموزشی*، دانشگاه فرهنگیان، پردیس نسیمه تهران.
- محسنی، حسن و سعادت‌مند، زهره. (۱۳۹۰). مراکز تربیت معلم و ضرورت توجه به امور فرهنگی. *مجموعه مقالات همایش مراکز تربیت معلم، چالش‌ها و راه‌کارها*. دانشگاه فرهنگیان، مرکز تربیت معلم شهید باهنر اصفهان.
- ملکی‌آوارسین، صادق و صادقی‌باروجی، زین‌العابدین. (۱۳۹۳). تعیین میزان گرایش اعضای هیأت علمی به فرهنگ کیفیت در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۵ (۲)، ۲۵-۳۴.
- ملکی، صغری و مهرمحمدی، محمود. (۱۳۹۵). روایت نگاری ابزار تأمل و بالندگی حرفه‌ای «مطالعه‌ای کیفی در زمینه تجربه روایت‌نگاری دانشجومعلم در درس کارورزی». *مجموعه مقالات دومین همایش ملی تربیت معلم، دانشگاه فرهنگیان*، پردیس شهید باهنر اصفهان و دانشگاه اصفهان.
- مهرمحمدی، محمود. (۱۳۹۲). برنامه درسی تربیت معلم و الگوی اجرایی مشارکتی آن؛ راهبرد تحولی برای تربیت معلم در ایران. *دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۱ (۱)، ۵-۲۶.
- _____ (۱۳۹۴). *ارزیابی کیفیت دانشگاه از مجرای کیفیت خروجی*. *مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی و نهمین همایش ارزیابی کیفیت نظام‌های دانشگاهی*. دانشگاه فرهنگیان، پردیس نسیمه تهران.

Akinyemi, S., Okebukola, P. A., Olorunfemi, A. A., Ofem, I. B., Ayoola, A. O., & Yahya, L. O. (2014). Input-output analysis of Eko Project Training Programme in Lagos state secondary

- schools, Nigeria. *American Journal of Educational Research*, 2(5), 245-249.
- Ambrosetti, A. (2014). Are you to be a mentor? Preparing teachers for mentoring pre-service teachers. *Australian Journal of Teacher Education*, 39(6), 29-42.
- Australian Quality Training Framework. (2007). *Quality indicators overview*. Australia: AQTF.
- Aydarova, E., & Berliner, D. C. (2018). Navigating the contested terrain of teacher education policy and practice: Introduction to the special issue. *Education Policy Analysis Archives*, 26(25), 1-11.
- Ayre, C., & Scally, A. J. (2014). Critical values for Lawshe's content validity ratio: Revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86.
- Ball, D. L., & Forzani, F. M. (2009). The work of teaching and the challenge for teacher education. *Journal of Teacher Education*, 60(5), 497-511.
- Billing, D. (2003). Evaluation of a trans-national university quality assessment project in Bulgaria. *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 7(1), 19-24.
- Bsharat, A., & Rmahi, R. (2016). Quality assurance in Palestine's teacher education programs: Lessons for faculty and program leadership. *American Journal of Educational Research*, 4(2A), 30-36.
- Caena, F. (2014). *Initial teacher education in Europe: An overview of policy issues*. European Commission.
- Chong, S., & Cheah, H. M. (2009). A values, skills and knowledge framework for initial teacher preparation programmes. *Australian Journal of Teacher Education*, 34(3), 1-17.
- Chong, S., & Ho, P. (2009). Quality teaching and learning: A quality assurance framework for initial teacher preparation programmes. *International Journal of Management in Education*, 3(3/4), 302-314.
- Cristyne, H. (2015). Knowing and/or experiencing: A critical examination of the reflective models of John Dewey and Donald Schön. *Reflective Practice*, 16(3), 361-371.
- Dahlke, A. (2006). *Strategic planning in a supportive organizational culture*. Available at: http://www.arniedahlke.com/00_Strategic_Planning_in_an_Organizational_Context.pdf
- Darling-Hammond, L. (2006). Securing the right to learn: Policy and practice for powerful teaching and learning. *Educational Researcher*, 35(7), 13-24.
- Depoy, E., & Gitlin, L. N. (2005). *Introduction to research: Understanding and applying multiple strategies* (3rd ed.). Mosboy Press.
- Dilshad, M., & Iqbal, H. M. (2010). Quality indicators in teacher education programmes. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 30(2), 401-411.
- Educational Testing Service (ETS). (2015). *The Praxis performance assessment for teachers: Candidate and educator handbook*. Available at: <https://www.ets.org/pdfs/ppat/ppat-candidate-educator-handbook.pdf>
- European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2009). *Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area*. Helsinki: ENQA. Retrieved June

- 12, 2014 from http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ESG_3edition-2.pdf
- Forzani, F. M. (2014). Understanding «core practices» and «practice-based» teacher education: Learning from the past. *Journal of Teacher Education*, 65(4), 357-368.
- Gadekar, S. D., & Patil, B. (2017). Total quality management for teacher training colleges. *Scholarly Research Journal for Interdisciplinary Studies*, 4(32), 200-205.
- Ghousseini, H., & Sleep, L. (2011). Making practice studyable. *ZDM: The International Journal on Mathematics Education*, 43(1), 147-160.
- Grossman, P., Compton, C., Igra, D., Ronfeldt, M., Shahan, E., & Williamson, P. W. (2009). Teaching practice: A cross-professional perspective. *Teachers College Record*, 111(9), 2055-2100.
- Guillen, L., & Zeichner, K. (2018). A university-community partnership in teacher education from the perspectives of community-based teacher educators. *Journal of Teacher Education*, 69(2), 140-153.
- Ho, P., & North, S. (2015). Evidencing teacher education: Strategies for assessment graduate teachers' teaching competencies to inform program quality. *Advances in Scholarship of Teaching and Learning*, 2(2), 1-14.
- Ingvarson, L., & Rowley, G. (2017). Quality assurance in teacher education and outcomes: A study of 17 countries. *Educational Researcher*, 46(4), 177-193.
- International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). (2013). *TEDS-M 2008 encyclopedia: A guide to teacher education context, structure, and quality assurance in the seventeen TEDS-M 2008 countries*. Wellington, New Zealand.
- Khalkhali, A., & Taghizadeh, F. (2012). Determination of quality indicators for a teacher training system. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 2(1), 807-811.
- Koellner, K., & Jacobs, J. (2015). Distinguishing models of professional development: The case of an adaptive model's impact on teachers' knowledge, instruction, and student achievement. *Journal of Teacher Education*, 66(1), 51-67.
- Komljenovič, J., & Zgaga, P. (2012). Quality assurance in Slovenian teacher education: Between national regulation and internationalization. In J. Harford, B. Hudson, & H. Niemi (Eds.), *Quality assurance and teacher education: International challenges & expectations* (pp. 187-202). Oxford: Peter Lang.
- Likoko, S., Wasike, A., & Ndiyo, F. (2013). Quality assurance in emerging primary private teacher training colleges in Bungoma County, Kenya. *International Journal of Science and Research*, 2(11), 301-305.
- McDonald, M., Kazemi, E., & Kavanagh, S.S. (2013). Core practices and pedagogies of teacher education: A call for a common language and collective activity. *Journal of Teacher Education*, 64(5), 378-386.
- Mukhopadhyay, R. (2014). Quality in teacher education -Various parameters and effective quality management. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 19(2), 66-71.
- Owusu, A. A., & Brown, M. (2014). Teaching practice supervision as quality assurance tool in teacher preparation: Views of trainee teachers about supervisors in University of Cape Coast.

- International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature*, 2(5), 25-36.
- Oyewumi, C. F., & Fatoki, O. R. (2015). Quality assurance in teachers' education in Kwara State: Challenges and the way forward. *Merit Research Journal of Education and Review*, 3(2), 119-125.
- Russell, T. (2013). Has reflective practice done more harm than good in teacher education?. *Phronesis*, 2(1), 80-88.
- Sain, S. K., & Kaware, S. S. (2014). The challenges and quality of teacher education in India at present in Indian educational scenario. *Journal of Education & Social Policy*, 1(1), 13-18.
- Schindler, L., Puls-Elvidge, S., Welzant, H., & Crawford, L. (2015). Definitions of quality in higher education: A synthesis of the literature. *Higher Learning Research Communications*, 5(3), 3-13.
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Windschitl, M., Thompson, J., Braaten, M., & Stroupe, D. (2012). Proposing a core set of instructional practices and tools for teachers of science. *Science Education*, 96(5), 878-903.